

ปรัชญาสังคมของคาร์ล มาร์กซ์: บทวิเคราะห์ว่าด้วยปัญหาความเสมอภาค

Karl Marx's Social Philosophy: An Analysis Problem of Equality

เด่นพงษ์ แสนคำ¹ และ อัครยา สังข์จันทร์²

Denpong Saenkum and Akarya Sangkachan

Received: July 11, 2018
Revised: November 5, 2018
Accepted: November 18, 2018

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายแนวคิดของคาร์ล มาร์กซ์ บนฐานของปรัชญาสังคมที่เกี่ยวกับปัญหาความเสมอภาค โดยนำเสนอให้เห็นปัญหาของระบบทุนนิยมตามแนวคิดของคาร์ล มาร์กซ์ ที่อธิบายไว้ในหนังสือว่าด้วยทุน ได้แก่ การแลกเปลี่ยนสินค้าและปัญหาในระบบทุนนิยม ซึ่งนำไปสู่ปัญหาการขูดรีดมูลค่าส่วนเกินกับการลดทอนคุณค่าความเป็นมนุษย์ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าแนวคิดของคาร์ล มาร์กซ์ ไม่เพียงแต่เป็นแนวคิดที่เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์การเมืองเท่านั้น แต่แนวคิดของคาร์ล มาร์กซ์ เป็นแนวคิดทางจริยศาสตร์ที่อธิบายถึงความทุกข์ยากของมนุษย์ในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม และยังเชื่อมโยงไปถึงปัญหาสำคัญในปรัชญาสังคม นั่นคือปัญหาเรื่องความไม่เสมอภาค

คำสำคัญ : คาร์ล มาร์กซ์ / ปรัชญาสังคม / ความเสมอภาค / ทุนนิยม

Abstract

The purpose of this study was to explain Karl Marx's concept based on social philosophy about problem of equality. Which presented to clarify the problems of capitalism based on the Karl Marx's concept described in the Capital, which include

commodity exchange and problem in capitalism. This leads to the problem of exploiting surplus value and Human values attenuation. In addition, The concept of Marx is not only political economy. But the concept of Karl Marx is an ethical concept that describe the misery of human beings in capitalist economies, and It is relationship with significant problems in social philosophy that is problem of Inequality.

Keywords : Karl Marx / Social Philosophy / Equality / Capitalism

บทนำ

ปรัชญาสังคม (Social Philosophy) เป็นสาขาหนึ่งของปรัชญาประยุกต์ ที่แยกออกมาจากปรัชญาบริสุทธิ์ สาขาหนึ่งซึ่งก็คือจริยศาสตร์ คำว่าปรัชญาสังคมในบางที่จะศึกษาควบคู่กับปรัชญาการเมืองจึงมักเรียกโดยรวมว่า ปรัชญาสังคมและการเมือง แต่อย่างไรก็ตามปรัชญาสังคมจะมุ่งศึกษาปัญหาเชิงมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับปัจเจกบุคคลกับรัฐเป็นสำคัญ³ ปัญหาในปรัชญาสังคมจึงเกี่ยวข้องกับสิ่งที่เป็นคำถามพื้นฐานทางมโนทัศน์ เช่น สิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค ความยุติธรรม การทำความเข้าใจในคำเหล่านี้

¹ นักวิจัยประจำศูนย์วิจัยพหุลักษณะสังคมลุ่มน้ำโขง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชามนุษยศาสตร์ กลุ่มวิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

³ ดูคำอธิบายเพิ่มเติมเรื่องขอบเขตของปรัชญาสังคมได้ที่ บทนำ ของหนังสือปรัชญาสังคมและการเมือง ของ สมภาร พรหมทา (2539) หรือ ขอบข่ายของการแบ่งแยกสาขาวิชาทางปรัชญาได้ที่ บทนำของเอกสารประกอบการสอนรายวิชาปรัชญาการเมืองเบื้องต้นของ ศุภชัย สุขผล (2560)

มีความสำคัญในแง่ที่ว่า จะทำให้เราสามารถเข้าใจปัญหาต่าง ๆ ในสังคมได้อย่างดีขึ้น ที่กล่าวเช่นนี้เพราะว่าปัญหาในทางปรัชญานั้นมักเป็นปัญหาพื้นฐานและพยายามหาความหมายของคำเชิงมโนทัศน์เหล่านี้เพื่อความเข้าใจร่วมกันในสังคมมนุษย์ แนวคิดทางปรัชญาสังคมมักแสดงออกมาผ่านแนวคิดของนักปรัชญา ซึ่งบางที่เราอาจจัดว่าเป็นนักปรัชญาการเมือง แต่ด้วยข้อเสนอทางปรัชญาเหล่านั้นเมื่อวิเคราะห์ลงไปแล้ว ก็พบว่าล้วนแล้วแต่เกิดขึ้นจากการกำหนดปัญหาเบื้องต้นเกี่ยวกับคำถามเชิงสังคมมนุษย์ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะปัญหาของเสรีภาพ ความเสมอภาค ความยุติธรรม นักปรัชญาสังคมอาจแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มหลัก ๆ ด้วยกันคือปรัชญาสำนักเสรีนิยม และสังคมนิยม ที่มีทัศนะในเรื่องของปัญหาเชิงมโนทัศน์ต่าง ๆ ทางปรัชญาสังคมที่แตกต่างกัน ในโลกสมัยใหม่ปรัชญาทั้งสองสำนักนี้ยังได้รับการถกเถียงกันอย่างกว้างขวางว่าสังคมควรดำเนินไปในทิศทางใด หนึ่งในทฤษฎีทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อโลกสมัยใหม่นั้นก็คือทฤษฎีของคาร์ล มาร์กซ์ ที่พยายามเสนอแนวคิดทางสังคมจากพื้นฐานทางปรัชญาของเขาเองซึ่งบางที่เขาก็ถูกจัดว่าเป็นนักปรัชญาบ้าง หรือนักเศรษฐศาสตร์การเมืองบ้าง ตลอดจนนักสังคมวิทยา ทั้งนี้ก็เพราะว่าทฤษฎีของมาร์กซ์เกี่ยวข้องกับ สังคม เศรษฐศาสตร์ และการเมือง

การอธิบายทฤษฎีของมาร์กซ์นั้น เขาได้อธิบายผ่านความเป็นจริงของสังคมร่วมสมัยและกำหนดวิธีการทางประวัติศาสตร์ของเขาผ่านทฤษฎีดังกล่าวนี้ด้วย จึงทำให้แนวคิดของมาร์กซ์ได้ส่งผลกระทบต่อสังคมโลกมาทุกยุคทุกสมัย นับตั้งแต่เขาเสนอแนวคิดของเขาขึ้นมา การนำเสนอแนวคิดของมาร์กซ์ เป็นการนำเสนอสังคมผ่านการต่อสู้ทางชนชั้นภายใต้ระบบทุนนิยม ในระบบทุนนิยมนี้มาร์กซ์แสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งระหว่าง 2 ชนชั้นก็คือ ชนชั้นผู้ปกครอง (เรียกว่าชนชั้นนายทุน) ที่ควบคุมวิธีการผลิต กับชนชั้นแรงงาน (เรียกว่าชนชั้นกรรมาชีพ) ที่ขายกำลังแรงงานของตนเพื่อเปลี่ยนสภาพเป็นสินค้าจ้างรางวัลหรือที่เรียกว่าค่าจ้างนั่นเอง (Marx, K, and Friedrich E, 1847) มาร์กซ์ใช้วิธีการที่สำคัญของเขาที่เรียกว่าวัตถุนิยมทางประวัติศาสตร์ (Historical Materialism) เพื่อทำนายระบบเศรษฐกิจและสังคมที่ผ่านมาและอธิบายสังคมร่วมสมัยภายใต้ระบบทุนนิยมที่เลวร้าย และสังคมจะเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมนิยมในที่สุด การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมไปสู่สังคมนิยมนี้เองที่มาร์กซ์ชี้ให้เห็นว่ามันเป็นสังคมที่มนุษย์มี “ความเสมอภาค” และมี “เสรีภาพ” อย่างแท้จริง

กระนั้นก็ดี ถึงแม้ว่ามาร์กซ์จะเห็นว่าสังคมนิยมเป็นสังคม

ที่น่าแสวงหา แต่สิ่งที่มาร์กซ์ใช้ในการอธิบายสังคมนิยมนั้น เขากลับอธิบายผ่านการวิจารณ์สังคมร่วมสมัยของเขาเป็นหลัก นั่นคือการวิจารณ์สังคมทุนนิยมที่กดขี่ขูดรีดแรงงานและความเป็นมนุษย์อย่างไร้มนุษยธรรม มาร์กซ์ได้ชี้ให้เห็นปัญหาสำคัญของความเสมอภาคและเสรีภาพไว้ในงานชิ้นสำคัญของเขานั้นก็คืองานเขียนที่ชื่อว่า ทุน (Capital) ด้วยงานเขียนชิ้นนี้มาร์กซ์ได้รับการยกย่องว่าเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อประวัติศาสตร์ของสังคมมนุษย์อย่างมาก ในบางครั้งงานของมาร์กซ์ถูกจัดว่าเป็นงานด้านเศรษฐศาสตร์ของเขาเป็นรากฐานของความเข้าใจในเรื่องแรงงานและความสัมพันธ์กับทุนและตามมาด้วยความคิดทางเศรษฐกิจ (Unger, 2007) แต่ทว่าการที่มาร์กซ์พยายามอธิบายสังคมผ่านความสัมพันธ์ทางการผลิตของแรงงานกับทุนนั้น เป็นงานที่แฝงไปด้วยจริยศาสตร์อันเป็นพื้นฐานสำคัญในปรัชญาสังคมที่มาร์กซ์พยายามชี้ให้เห็นถึงประเด็นปัญหาว่าด้วยเสรีภาพและความเสมอภาค บทความนี้จึงพยายามที่จะอภิปรายปัญหาของมาร์กซ์ว่าด้วยความเสมอภาคที่แสดงผ่านปัญหาทางจริยศาสตร์ของเขา ซึ่งเป็นปัญหาที่ค่อนข้างซับซ้อนและเป็นข้อเสนอที่ถูกนำมาวางรากฐานทางสังคมและเศรษฐกิจการเมืองของประเทศสังคมนิยมหลายประเทศ ตลอดจนมีอิทธิพลต่อการศึกษาทางวิชาการทั้งในด้านเศรษฐศาสตร์การเมือง ปรัชญา และสังคมศาสตร์ว่าด้วยทฤษฎีสังคมวิพากษ์ ในบทความนี้ผู้เขียนจะใช้วิธีการศึกษาโดยวิเคราะห์และตีความจากเอกสาร ซึ่งเป็นเอกสารชั้นต้นที่เขียนโดยมาร์กซ์ โดยเฉพาะหนังสือ Capital และเอกสารชั้นรองที่เขียนโดยนักวิชาการยุคหลังจากมาร์กซ์ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

การแลกเปลี่ยนสินค้าและปัญหาในระบบทุนนิยม

งานสำคัญของมาร์กซ์ที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อสังคมโลกนั้นมาจากงานเขียนที่ชื่อว่า Capital เป็นหลัก ในงานดังกล่าวนี้เขาพยายามกล่าวถึงปัญหาความไม่เสมอภาคในสังคมทุนนิยมร่วมสมัยของเขา มาร์กซ์อธิบายว่า ทุนนิยมเป็นตัวกลางความสัมพันธ์ทางสังคมในการผลิต (เช่นระหว่างชนชั้นแรงงานด้วยกัน หรือระหว่างชนชั้นแรงงานกับชนชั้นนายทุน) ผ่านสินค้าโภคภัณฑ์รวมถึงแรงงานที่ซื้อและขายในตลาด (Calhoun, Craig J., 2002: 22) ปัญหาความไม่เสมอภาคในระบบทุนนิยมที่มาร์กซ์อธิบายผ่านความสัมพันธ์ทางการผลิตนี้ เขาอธิบายประวัติศาสตร์วัตถุนิยมที่กล่าวถึงพัฒนาการทางสังคมว่า ก่อนที่จะเข้าสู่สังคมทุนนิยมนั้น สังคมก่อนหน้าเป็นสังคมทาสที่เจ้าของ

ที่ดินสามารถที่จะเก็บเอาผลผลิตทั้งหมดไว้กับตนเองเท่านั้น เมื่อสังคมพัฒนาการมาถึงยุคทุนนิยมจึงทำให้ทาสที่ได้รับความนิยมปลดปล่อยเปลี่ยนสถานะมาเป็นกรรมมาชีพที่ไม่มีปัจจัยการผลิตเป็นของตนเอง ดังนั้นจึงทำได้เพียงแค่การขายพลังแรงงานของตนเองให้กับนายทุนในระบบทุนนิยม ซึ่งนายทุนในระบบทุนนิยมก็คือเหล่าอำมาตย์ ขุนนางทั้งหลายที่เปลี่ยนสถานะจากสังคมก่อนหน้ามาเป็นนายทุน ซึ่งในสังคมทุนนิยมมาร์กซ์กล่าวว่าเป็นสังคมที่ไม่มีวาทะ

ความไม่เสมอภาคที่เกิดขึ้นนี้มันนำไปสู่ “การกดขี่ขูดรีดและกระบวนการลดทอนความเป็นมนุษย์” ในความสัมพันธ์ของมนุษย์เป็นความสัมพันธ์ต่อกันในลักษณะของการเป็นผู้ผลิตร่วมกันและนำเอาผลผลิตมาแลกเปลี่ยนกันในมูลค่าของราคาเท่ากัน แต่ทว่าในระบบทุนนิยมนั้นกระบวนการกดขี่ขูดรีดเกิดจากความพยายามที่จะแย่งชิงส่วนต่างจากการรวบรวมเอามูลค่าส่วนเกินจากแรงงานผู้ผลิตเพื่อสะสมเป็นทุนในการผลิตซ้ำจึงเป็นกลไกที่มีปัญหา เพราะมันทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมขึ้นภายในความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ นั่นหมายความว่าสิ่งที่มาร์กซ์กำลังแสดงให้เราเห็นนั้นไม่ได้เป็นเพียงระดับของการถือครองทรัพย์สิน แต่มาร์กซ์กำลังแสดงให้เห็นปัญหาที่กระทำโดยตรงต่อธรรมชาติของมนุษย์ ผู้ซึ่งถูกทำให้แปลกแยกจากธรรมชาติดั้งเดิมของตนจากการที่แรงงานถูกทำให้กลายเป็นสินค้าซึ่งเป็นการลดทอนบทบาทในการเป็นผู้ผลิตของมนุษย์ (ชลลดา นาคใหญ่, 2558: 93) ความไม่เสมอภาคที่เกิดขึ้นทั้งหมดนี้มาร์กซ์ได้อธิบายเอาไว้ในงานเขียนของเขาชื่อ Capital Vol.1 โดยมุ่งวิพากษ์ลักษณะของทุนนิยมเป็นสิ่งสำคัญ คำถามคือการกดขี่ขูดรีดนี้เกิดขึ้นอย่างไรและทำไมการสะสมมูลค่าส่วนเกินจึงนำไปสู่การกดขี่ขูดรีด และเป็นปัญหาของความไม่เสมอภาคในระบบทุนนิยม

มาร์กซ์เริ่มต้นอธิบายไว้ในหนังสือ Capital Vol.1 Chapter 1. ว่าด้วยคุณลักษณะของสินค้าสองประการตามความเห็นของเขา นั่นก็คือ สินค้าจะต้องประกอบไปด้วยมูลค่าใช้สอย (use-value) และมูลค่าแลกเปลี่ยน (exchange-value) (Marx, K., 1976: Chapter 1) มูลค่าใช้สอยนั้นแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งของ แต่มูลค่าแลกเปลี่ยนนั้นแสดงถึงการแลกเปลี่ยนสินค้านั้นก็คือความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคนด้วยกัน แต่สำหรับมาร์กซ์แล้ว สังคมจะต้องแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนด้วยกัน นั่นหมายความว่า มาร์กซ์ให้ความสำคัญกับมูลค่า

แลกเปลี่ยนซึ่งแสดงถึงความสัมพันธ์ทางการผลิตภายในสังคม สำหรับมาร์กซ์การผลิตและการใช้มีลักษณะเป็นความสัมพันธ์ของมนุษย์ในเชิงสังคม (อุกฤษฏ์ แพทย์น้อย, 2546: 36) ดังนั้นเมื่อมีการผลิตสินค้าแล้ว ผู้ผลิตต่างก็นำเอาผลผลิตของตนเข้ามาแลกเปลี่ยนกัน

ในบทที่ 3 ของหนังสือ Capital มาร์กซ์ได้กล่าวถึง “เงินและการหมุนเวียนของสินค้า” (Money, or the Circulation of Commodities) และเริ่มต้นจากการอธิบายรูปแบบการไหลเวียนของสินค้าที่ง่ายที่สุดคือจากสินค้าไปเป็นสินค้าโดยมีเงินเป็นสื่อกลางของการแลกเปลี่ยนหรือเขียนได้ว่า C—M—C มาร์กซ์พิจารณาตรวจสอบการเปลี่ยนแปลงสินค้าเหล่านี้ผ่านการซื้อและขายในตลาด ในกระบวนการนี้ มันเป็นเรื่องของวัตถุดิบ (material) การเคลื่อนไหวของมันเป็น C—C กล่าวคือเป็นการแลกเปลี่ยนสินค้าจากสินค้าหนึ่งไปเป็นอีกสินค้าหนึ่ง ภายใต้กระบวนการนี้ผู้ผลิตคนหนึ่งจะนำเอาผลผลิตมาขายเป็นเงินและนำเอาเงินที่ได้ไปใช้ผลิตสินค้าใหม่ โดยจะประกอบไปด้วยขั้นตอนย่อย 2 ขั้นตอนคือ C—M (การขาย) และ M—C (การซื้อ) (Marx, K., 1990: 200) ในขั้นตอนแรกนี้การแลกเปลี่ยนเป็นไปในลักษณะของการแลกเปลี่ยนอย่างเท่าเทียมกัน ปัญหาเรื่องความไม่เสมอภาคจึงยังไม่ปรากฏ

แต่ทว่าเมื่อสังคมแบบทุนนิยมได้ก่อตัวขึ้นปัญหาจึงตามมา ในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมนี้เองเป็นระบบที่ขึ้นอยู่กับกรรมสิทธิ์ของเอกชนในการผลิตและการดำเนินงานเพื่อผลกำไร (Jenks, C., 1998: 383) ลักษณะพิเศษของระบบทุนนิยม ได้แก่ ทรัพย์สินส่วนตัว การสะสมทุน การจ้างงาน ระบบราคา และการแข่งขันในตลาด (Heilbroner R.L., 2008) ลักษณะต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนแล้วแต่เข้าไปสู่กระบวนการกดขี่ขูดรีดความเป็นมนุษย์ทั้งสิ้น ในการพูดถึงสิ่งที่อาจเป็นแนวคิดทฤษฎีพื้นฐานที่สุดของมาร์กซ์ในการวิเคราะห์ลัทธิทุนนิยม - ว่าด้วยพลังของแรงงานนั้น จี. เอ. โคเฮน (G. A. Cohen, 1978: 72) อธิบายไว้ว่า “ชนชั้นกรรมมาชีพต้องขายกำลังแรงงานของตนเพื่อให้ได้มาแค่พอประทังชีวิต” ปัญหานี้นำไปสู่ปัญหาความไม่เสมอภาคในที่สุดเพราะเริ่มต้นขึ้นที่การสะสมทุนของนายทุนในระบบทุนนิยม ลักษณะพิเศษอย่างหนึ่งที่มาร์กซ์นำมาอธิบายนั่นก็คือ ระบบทุนนิยมมุ่งสร้างความสัมพันธ์ของการผลิตที่ให้ได้มาซึ่งกำไร กล่าวคือเป็นการผลิตและการซื้อเพื่อขาย และสะสมทุนที่ได้มาจากกำไรเรื่อย ๆ รูปแบบการหมุนเวียนของสินค้าและเงินในระบบนี้จึงมีลักษณะเป็น M—C—M ซึ่งเป็นระบบที่ชนชั้นปกครองหรือนายทุน

ที่เป็นเจ้าของทุนจะซื้อสินค้าเพื่อขายและทำให้สินค้าเข้าไป
ในกระบวนการหมุนเวียนที่จะทำให้ได้เงินตรากลับคืนมา
(Marx, K, 1971: 143-148 อ้างใน ชลลดา นาคนใหญ่,
2558: 95-96)

ใจความสำคัญที่จะชี้ไปที่การวิพากษ์ปัญหาที่เกิดขึ้น
ในความสัมพันธ์ทางการผลิตของมาร์กซ์ เริ่มปรากฏชัดเจน
ในตอนนี้อย่างมีการหมุนเวียนในลักษณะของ $M-C-M$ มี
ตัวกลางของระบบการหมุนเวียนนั้นเป็นสินค้าที่เรียกว่า
พลังแรงงานซึ่งเป็นสินค้าที่เกิดจากการที่แรงงานขายพลัง
ความสามารถทางการผลิตของตนเองในตลาดทุน สินค้า
พลังแรงงานมีความพิเศษที่แตกต่างจากสินค้าประเภทอื่น
ๆ ที่สามารถสร้างมูลค่าใหม่ของตนเองขึ้นมาได้ ซึ่งมูลค่า
ส่วนต่างที่เกิดขึ้นใหม่นี้เป็นสิ่งที่มาร์กซ์เรียกว่ามูลค่าส่วน
เกินที่เจ้าของทุนได้ใช้ประโยชน์ในการนำไปขยายทุนดั้งเดิม
ของตนเองให้มีมูลค่ามากขึ้น (Marx, K, 1971: 190-191)
กลายเป็นระบบหมุนเวียนของทุนรูปแบบใหม่คือ $M-C-M'$
โดยที่ M' ในตอนท้ายนี้จะมีค่ามากกว่า M ในตอนแรก
และปริมาณความมั่งคั่ง M' จะถูกใช้ลงทุนต่อไปอีกเพื่อ
เพิ่มปริมาณขึ้นเรื่อย ๆ อย่างไม่มีสิ้นสุดรอบแล้วรอบเล่า
(Marx, K, 1971: Chapter 4) ดังนั้นปริมาณ ΔM ที่เกิด
ขึ้นจาก $M' - M$ จึงเรียกว่า “มูลค่าส่วนเกิน” ซึ่งเกิดขึ้น
เมื่อชนชั้นกรรมาชีพต้องขายแรงงานของตนให้กับชนชั้นผู้
ปกครองที่ถือครองปัจจัยการผลิตอยู่จำนวนมากนั้นก็ทำให้
เกิดมูลค่าส่วนเกินขึ้นในระบบของการจ้างงาน และชนชั้น
ผู้ปกครองก็จะเป็นผู้สะสมส่วนเกินนี้ไว้ต่อไปเรื่อย ๆ ใน
ขณะที่ชนชั้นกรรมาชีพกลับยากจนและไม่สามารถสร้างตัว
เองขึ้นมาเป็นชนชั้นผู้ปกครองที่มีอำนาจถือครองปัจจัยการ
ผลิตได้ (Laycock, Henry, 1999: 121) ความสัมพันธ์ที่
ตัวมูลค่าของแรงงานไม่ได้รับการแลกเปลี่ยนอย่างเท่ากัน
เช่นนี้ เป็นสิ่งที่มาร์กซ์ชี้ให้เห็นว่านั่นคือความไม่เสมอภาค
ที่เกิดขึ้นในสังคมทุนนิยม

สรุปได้ว่าปัญหาของระบบทุนนิยมที่มาร์กซ์กำลัง
วิพากษ์อยู่นั้น เริ่มต้นจากการที่ระบบทุนนิยมเปิดโอกาส
ให้มีการครอบครองปัจจัยการผลิตอย่างเสรี โดยเฉพาะ
อย่างยิ่งการที่เปลี่ยนแปลงรูปแบบความสัมพันธ์ทางการ
ผลิตจากสังคมก่อนทุนนิยมเข้ามาสู่สังคมทุนนิยม ที่เปิด
โอกาสให้นายทุนมีปัจจัยการผลิตอย่างเต็มที่ ในขณะที่
ชนชั้นกรรมาชีพต่างก็ไม่มีปัจจัยการผลิตที่จะเกิดขึ้นได้
ด้วยคำอธิบายของมาร์กซ์ ความเป็นสังคมนั้นเกิดขึ้นจาก
ลักษณะสำคัญนั้นก็คือการผลิตร่วมกัน และการผลิตก็
ก่อให้เกิดสินค้าและมูลค่าอันประกอบด้วยมูลค่าใช้สอย

และมูลค่าแลกเปลี่ยน แต่ทว่าสินค้าทุกอย่างล้วนแล้วแต่
มีมูลค่าใช้สอยทั้งสิ้น ส่วนมูลค่าแลกเปลี่ยนนั้นเป็นสิ่งที่
บางอย่างไม่สามารถมีได้ เช่น น้ำ อากาศ ใช้สอยได้แต่
ไม่สามารถแลกเปลี่ยนเป็นสินค้าได้ ดังนั้นความสัมพันธ์ใน
การผลิตจะต้องเป็นความสัมพันธ์ที่ผลผลิตนั้นเป็นสินค้า
ที่มีทั้งมูลค่าใช้สอยและมูลค่าแลกเปลี่ยนเป็นสำคัญ การ
มีมูลค่าแลกเปลี่ยนเช่นนี้ มาร์กซ์มองว่าเป็นลักษณะของ
กิจกรรมเชิงสังคม ดังนั้นมนุษย์จึงสัมพันธ์กันผ่านการแลก
เปลี่ยนสินค้าด้วย มาร์กซ์เริ่มต้นอธิบายว่า เดิมทีเดียวการ
แลกเปลี่ยนสินค้าเป็นไปในลักษณะที่มีการแลกเปลี่ยนอย่าง
เท่าเทียมกันโดยมีเงินเป็นตัวกลางในการแลกเปลี่ยน แต่
ภายหลังจากที่ระบบเศรษฐกิจก้าวเข้าสู่ระบบทุนนิยมสิ่ง
ที่หมุนเวียนในระบบทุนนิยมคือเริ่มต้นจากเงินและสิ้นสุดที่
เงินโดยมีตัวกลางในการแปรสภาพของเงินจากตอนเริ่มต้น
ให้มีมูลค่ามากกว่าเดิมในตอนสุดท้าย โดยตัวกลางดังกล่าว
นี้ก็คือสินค้า แต่สินค้าในที่นี้เป็นสินค้าที่มีลักษณะพิเศษ
แตกต่างไปจากสินค้าทั่วไป กล่าวคือสินค้านี้สามารถที่จะ
ทำให้นายทุนสร้างมูลค่าเพิ่มขึ้นได้อย่างมากมายและเป็น
หัวใจสำคัญของระบบทุนนิยมนั่นก็คือกำไร สินค้าชนิดนี้
เรียกว่า “พลังแรงงาน” ซึ่งเป็นพลังสำคัญที่ทำให้ระบบ
ทุนนิยมสามารถสะสมทุนและมูลค่าส่วนเกินได้มากยิ่งขึ้น
การสะสมมูลค่าส่วนเกินนี้มาร์กซ์ชี้ว่านั่นคือการกดขี่ขูดรีด
ความเป็นมนุษย์ในระบบทุนนิยม อันเป็นปัญหาของความ
ไม่เสมอภาคซึ่งทำให้เกิดความทุกข์ยากขึ้นในสังคม

การขูดรีดมูลค่าส่วนเกินกับการลดทอนคุณค่า ความเป็นมนุษย์เป็นอย่างไร

1) การขูดรีดมูลค่าส่วนเกิน

สิ่งที่เรียกว่ามูลค่าส่วนเกิน (Surplus value) ที่ได้กล่าว
ไปแล้วนั้น เกิดจากการพิจารณาปัญหาความสัมพันธ์ในระบบ
ทุนนิยมของมาร์กซ์ แล้วนำเสนอออกมาเป็นแนวคิดของเขา
ซึ่งมูลค่าส่วนเกินนี้เป็นอีกหนึ่งแนวคิดหลักในการวิพากษ์
เศรษฐกิจการเมืองของคาร์ล มาร์กซ์ (Marx, K, 1971:
Chapter 8) นอกจากระบบทุนนิยมจะเป็นระบบของการ
ผลิตสินค้าเพื่อขายแล้ว การผลิตในระบบทุนนิยมยังเป็นไป
เพื่อการสะสมทุนอีกด้วย ทั้งนี้ก็เพราะว่าเฉพาะมูลค่าของ
สินค้าเพียงอย่างเดียว นายทุนไม่ได้ให้ความสนใจแต่อย่าง
ใด สิ่งที่นายทุนสนใจกลับเป็นมูลค่าส่วนเกิน มูลค่าส่วน
เกินนี้ได้มาจากพลังแรงงานของคนงาน และพลังแรงงาน
นี้มีคุณสมบัติพิเศษในการสร้างมูลค่าได้มากยิ่งขึ้นกว่ามูลค่า
ของตัวเอง ส่วนแตกต่างระหว่างมูลค่าทั้งหมดที่พลัง

แรงงานได้สร้างขึ้นกับมูลค่าของพลังแรงงานเองจึงเรียกว่ามูลค่าส่วนเกิน แม้แรงงานจะเป็นผู้ผลิตมูลค่าส่วนเกินนี้ขึ้นมา แต่ทว่าเขากลับไม่มีสิทธิในมูลค่าส่วนเกินที่เขาสร้างขึ้น ผู้ถือกรรมสิทธิ์ในมูลค่าส่วนเกินนี้กลับกลายเป็นนายทุน และการถือกรรมสิทธิ์ในมูลค่าส่วนเกินของนายทุนนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานเรื่อง การเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต กระนั้นก็ดี ถึงแม้ว่าคนงานจะมีพลังแรงงานก็ตามแต่ก็ไม่ถือว่าแรงงานเหล่านั้นมีปัจจัยการผลิต ดังนั้น เขาจึงต้องรับจ้างทำงานให้กับพวกนายทุน และสิ่งที่คนงานขายไม่ใช่แรงงาน หากแต่เป็นพลังแรงงานของเขา ซึ่งมอบสิทธิในการจัดการชั่วคราวให้แก่นายทุน เมื่อพลังแรงงานและปัจจัยการผลิตถูกซื้อและนำมาใช้งานโดยนายทุน กระบวนการผลิตก็ตกอยู่ภายใต้การควบคุมของนายทุนเช่นกัน ผลที่ตามมาก็คือผลผลิตที่ได้ก็เป็นของนายทุนด้วย ดังนั้นมูลค่าส่วนเกินที่ได้จากการผลิตของคนงานจึงตกไปเป็นกรรมสิทธิ์ของนายทุนโดยปริยาย (อัครยา สังขจันทร์, 2538: 5-6)

อีกทางหนึ่งการอธิบายมูลค่าส่วนเกินอาจพิจารณาได้จากเรื่องของ “การสะสมทุน” ทุนในที่นี้ไม่ใช่สิ่งที่เป็นวัตถุ แต่เป็นกระบวนการที่เราใช้สิ่งที่เป็นวัตถุที่มีอยู่ให้ดำเนินไปในสภาพเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องตามกระบวนการของทุนนิยม ดังนั้นทุนจึงเป็นกระบวนการทางสังคมมิใช่สิ่งทางกายภาพ กล่าวคือทุนเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมเชิงสังคม ดังเช่นกิจกรรมการผลิตร่วมกันของมนุษย์ที่กล่าวไปแล้ว จากการพิจารณาข้างต้นเราก็จะพบว่า ทุน เป็นขอบข่ายของกิจกรรมทางสังคมซึ่งทำให้เกิดกระบวนการอันต่อเนื่องของการไหลเวียนสินค้าในรูปแบบ $M—C—M$ อันมีจุดเริ่มต้นที่เงินและจบลงที่เงินที่เพิ่มขึ้นและมีพลังแรงงานเป็นตัวกลางในการเปลี่ยนสภาพจากทุนเป็นกำไร ซึ่งเป็นหัวใจของการผลิตในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม กล่าวคือนั้นเป็นกระบวนการ “สะสมทุน” ดังนั้นเหตุผลสำคัญที่ทำให้นายทุนต้องลงทุนทำการผลิตก็คือ ความต้องการที่จะขยายทุนเพื่อการนำไปสู่วงจรของการสะสมทุนที่ได้จากกำไรในแต่ละรอบของการลงทุนที่เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ นั่นเอง

กำไรในระบบทุนนิยมแตกต่างจากกำไรในระบบอื่น ๆ กล่าวคือกำไรในระบบทุนนิยมเกิดจากทุนที่นายทุนเป็นผู้ลงทุนทำการผลิต และในการผลิตนี้จะเกิดความสัมพันธ์ที่สำคัญรูปแบบหนึ่ง นั่นคือความสัมพันธ์ของค่าจ้างแรงงานซึ่งในสังคมทุนนิยมจะใช้ความสัมพันธ์ของค่าจ้างแรงงานดังกล่าว เป็นวิถึหลักเพื่อให้ได้มาซึ่งส่วนเกิน (อัครยา สังขจันทร์, 2538: 8) การได้มาซึ่งส่วนเกินผ่านการสะสมทุนนี้มาร์กซ์อธิบายว่าเป็นเรื่องที่กรรมมาชีพอาจมองไม่

เห็นว่าตนกำลังถูกขูดรีด ทั้งนี้ก็เพราะว่าในระบบทุนนิยมกระบวนการเหล่านี้เกิดขึ้นผ่านการขายสินค้าแล้วนำไปสู่การได้มาซึ่งกำไร (Marx, K, 1981: Vol.3 Chapter 25) ถามว่ากระบวนการนี้จำเป็นต้องมีในระบบทุนนิยมหรือไม่สำหรับมาร์กซ์แล้ว ความสัมพันธ์ของนายทุนและกรรมมาชีพผ่านค่าจ้างแรงงานนั้นเป็นหัวใจหลักที่จะนำไปสู่การกอบโกยกำไร อันเนื่องมาจากการที่นายทุนถือครองปัจจัยการผลิต แต่เพียงผู้เดียวและพยายามสร้างความมั่งคั่งให้กับตนเอง เขาให้เหตุผลว่าความต้องการหลักของสังคมทุนนิยมคือส่วนใหญ่ของประชากรต้องไม่มีแหล่งที่มาของการเลี้ยงดูตนเองซึ่งจะช่วยให้พวกเขาเป็นอิสระและถูกบังคับให้ต้องขายแรงงานแทนค่าจ้าง (Marx, K, 1971: Chapter 25)

เมื่อผู้ว่าจ้างจ่ายค่าจ้างให้แก่แรงงานน้อยกว่าค่าของผลผลิตที่แรงงานทำได้ ผลต่างของมูลค่าพลังแรงงานกับมูลค่าของสิ่งของที่พลังแรงงานผลิตได้ หรือเรียกว่ามูลค่าส่วนเกินก็เกิดขึ้นดังที่ได้กล่าวไปแล้ว หลังจากนั้นนายทุนก็จะขูดรีดส่วนเกินนี้จากแรงงานให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ทั้งนี้ก็เพื่อกำไรให้กับตนเองอย่างมากที่สุด อย่างไรก็ตามส่วนเกินที่ได้มานี้ไม่ใช่กำไรที่นายทุนจะได้รับโดยตรง ทั้งนี้เพราะมูลค่าส่วนต่างนี้เป็นอัตราเปรียบเทียบระหว่างมูลค่าของสินค้าที่แรงงานผลิตกับค่าจ้างที่นายทุนจ่ายให้แรงงาน และแม้ว่าค่าจ้างที่นายทุนจ่ายให้แรงงานนี้จะเป็นส่วนหนึ่งของทุน แต่ก็ไม่ใช่ทุนทั้งหมดที่นายทุนจ่ายไป ดังนั้นกำไรที่นายทุนสนใจจึงเป็นอัตราเปรียบเทียบของมูลค่าส่วนเกินที่นายทุนได้รับจากการขูดรีดแรงงาน กับจำนวนมูลค่าของทุนทั้งหมดที่จ่ายไป ยิ่งนายทุนสามารถสะสมส่วนและขูดรีดส่วนเกินจากแรงงานได้มากเท่าใด ก็ยิ่งเพิ่มกำไรให้กับนายทุนมากขึ้นเท่านั้น ความต้องการอย่างไม่มีที่สิ้นสุดของนายทุนอยู่ที่ผลกำไรนี้เอง อย่างไรก็ตามจุดประสงค์ที่แท้จริงของนายทุน ไม่ได้อยู่ที่ผลกำไรจากกระบวนการหมุนเวียน $M—C—M$ เพียงอย่างเดียว แต่อยู่ที่การแสวงหากำไรอย่างไม่หยุดยั้งตลอดไปอย่างไม่ยอมขบเซตจำกัด (อัครยา สังขจันทร์, 2538: 9)

ทั้งนี้การได้มาซึ่งมูลค่าส่วนเกินนี้มีเฉพาะเกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ทางการผลิตผ่านแรงงานระหว่างนายทุนกับแรงงานเพียงเท่านั้น แต่ทว่าการผลิตในสังคมทุนนิยมนั้นยังมีการพัฒนาพลังการผลิตที่ก้าวหน้ามากกว่าในความสัมพันธ์ทางการผลิตในสังคมก่อนหน้าทุนนิยม กล่าวคือนายทุนมักจะนำเอาเทคโนโลยีมาใช้งานในการผลิตสินค้าเมื่อเป็นเช่นนั้นมันจึงเป็นข้อแลกเปลี่ยนสำคัญอย่างหนึ่งระหว่างนายทุนกับแรงงาน กล่าวคือ เมื่อนายทุนเลือกใช้

เทคโนโลยีแทนแรงงานในการผลิตผลที่ตามมาคือนายทุนก็สามารถที่จะให้แรงงานออกจากระบบการผลิตได้ แต่ทว่าแรงงานจำเป็นต้องยังชีพด้วยค่าจ้างเพราะไม่มีปัจจัยการผลิต เขาจึงต้องอยู่ในระบบการจ้างงานต่อไป แต่ทว่านายทุนอาจให้ค่าจ้างกับแรงงานในปริมาณที่น้อยลงไปอีก แต่แรงงานยังคงทำงานในเวลาเท่าเดิม เหตุการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นอย่างตรงไปตรงมาในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ทั้งนี้ก็เพราะว่าแรงงานไม่สามารถมีข้อต่อรองใด ๆ กับนายทุน นอกเสียจากจะยอมรับค่าจ้างที่ลดลงเพื่อการยังชีพต่อไป เมื่อเป็นเช่นนี้การขูดรีดมูลค่าส่วนเกินระหว่างการเปรียบเทียบอัตราค่าจ้างกับผลผลิตที่แรงงานผลิตได้ จึงเห็นได้อย่างชัดเจนว่ามีค่าไม่เท่าเทียมกันในการแลกเปลี่ยนนี้ และมูลค่าส่วนเกินยิ่งพอกพูนขึ้นผ่านกำไรที่ปรากฏขึ้นจากผลผลิตอันเนื่องมาจากพลังแรงงานนั่นเอง การขูดรีดส่วนเกินนี้ก็เพื่อขยายทุนและสืบทอดกระบวนการสะสมทุนไปเรื่อย ๆ ในระบบทุนนิยมการผลิตจึงมิใช่การผลิตเพื่อใช้สอยแต่เป็นการผลิตเพื่อมูลค่าแลกเปลี่ยน เพื่อให้ได้มาซึ่งทุนและมูลค่าส่วนเกิน

2) การลדתอนคุณค่าความเป็นมนุษย์และปัญหาความไม่เสมอภาค

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่า มูลค่าส่วนเกินนั้นเกิดจากการหมุนเวียนสินค้าในระบบทุนนิยมแบบ M—C—M ซึ่ง C คือสินค้าสำคัญในระบบทุนนิยมนั้นก็คือพลังแรงงานที่ถูกเปลี่ยนสภาพมาเป็นเงินตรา ที่มีมูลค่าเพิ่มขึ้นเป็นอัตรากำไร กำไรที่ได้ในการขายผลผลิตจากพลังแรงงานนี้ทำให้นายทุนนำไปสะสมเพื่อสร้างเป็นทุนและกอบโกยส่วนเกินต่อไป ดังนั้นเราจะเห็นได้ว่าการซื้อสินค้า C ซึ่งก็คือพลังแรงงานของนายทุนด้วยค่าจ้าง x_1 บาทนั้น เมื่อ C ทำการผลิตสินค้าแล้วได้สินค้าออกมาที่มีมูลค่ารวมกับค่าจ้างเป็น $x_1 + x_2 = X$ บาท โดยที่ x_2 มากกว่า x_1 และ x_2 คือมูลค่าสินค้าที่ C ผลิตได้ ดังนั้นแล้วนายทุนจึงได้กำไรจากส่วนเกินที่พลังแรงงานผลิตได้ กล่าวคือแรงงานได้รับค่าจ้างอย่างไม่เป็นธรรมเมื่อเทียบกับพลังแรงงานที่เขากระทำการไป อย่างไรก็ตามการกล่าวเพียงเท่านี้คงเป็นเหตุผลที่ไม่หนักแน่น ต่อไปผู้เขียนจะอภิปรายกรณีดังกล่าวบนฐานคิดที่มาร์กซ์ได้นำเสนอไว้ว่าการขูดรีดส่วนเกินนำไปสู่การลדתอนคุณค่าความเป็นมนุษย์ และปัญหาความไม่เสมอภาคอย่างไร

มาร์กซ์ได้อธิบายประวัติศาสตร์ร่วมสมัยในยุคของเขาว่าด้วยการขูดรีดและการลדתอนคุณค่าความเป็นมนุษย์ไว้ใน Capital Vol.1 Chapter 10 ว่าระบบทุนนิยมอุตสาหกรรม

ในอังกฤษยุคแรก ๆ นั้น ใช้แรงงานผู้หญิงและเด็กอย่างทารุณ ไม่ต่างจากแรงงานสัตว์ เด็กเป็นแรงงานรับจ้างที่ป่วยตายด้วยโรคฉี่หนูและโรคจากการทำงานอื่น ๆ ในอัตราที่สูงมาก ผลนี้มาจากการขูดรีดส่วนเกินจากเวลาส่วนเกินในการทำงาน กล่าวคือ เมื่อเจ้าของทุนซื้อกรรมสิทธิ์ในตัวแรงงานไป แทนที่เจ้าของทุนจะใช้สินค้าพลังแรงงานของตนในการทำการผลิตเทียบเท่ากับมูลค่าที่เขาซื้อมาจากตลาดแรงงาน เจ้าของทุนกลับใช้พลังแรงงานเกินกว่ามูลค่าที่ตนเองซื้อมา ลองยกตัวอย่างง่าย ๆ ว่า สมมติให้แรงงานถูกประเมินมูลค่าจากฐานของเวลาแรงงานจำเป็นของสังคมว่าเขาสามารถมีชีวิตอยู่ได้จากการขายพลังแรงงานของตนเองเพื่อทำการผลิตเป็นเวลา 6 ชั่วโมงต่อวัน นั้นหมายความว่ามูลค่าที่เจ้าของทุนซื้อสินค้าจากตัวแรงงานจะมีมูลค่าเท่ากับ 6 ชั่วโมง แต่สิ่งที่เกิดขึ้นคือเจ้าของทุนกลับใช้ให้แรงงานทำงานเป็นเวลา 12 ชั่วโมง นั่นเท่ากับว่าเมื่อหักจากมูลค่าที่เจ้าของทุนได้ซื้อสินค้าพลังแรงงานเท่ากับมูลค่าของการผลิตเป็นเวลา 6 ชั่วโมงแล้ว เวลาในส่วนที่เหลืออีก 6 ชั่วโมง เป็นมูลค่าส่วนเกินที่เจ้าของทุนได้มาโดยไม่ต้องเสียอะไรในการแลกเปลี่ยนสำหรับมูลค่าของสิ่งนั้น ๆ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือเป็นเวลาแรงงานส่วนเกินนอกเหนือจากแรงงานจำเป็นทางสังคม ที่แรงงานจะสร้างส่วนเกินให้เกิดขึ้นแก่เจ้าของทุน (Marx, K, 1971: 181-192) หรือเราลองพิจารณาว่า ในโรงงานแห่งหนึ่งกำหนดค่าจ้างแรงงานไว้คนละ 300 บาทต่อวัน แต่ทว่าในการผลิตสินค้าแรงงานคนนั้นสามารถผลิตได้วันละ 4 ชิ้น ซึ่งมูลค่าทั้งหมดของสินค้านั้นที่นายทุนจะขายไปมีมูลค่า 600 บาทต่อชิ้น และเมื่อหักค่าที่ดินและต้นทุนอื่น ๆ จากกำไรแล้ว จะเหลือต้นทุนที่เป็นค่าจ้าง 200 บาทต่อชิ้น นั้นหมายความว่าแรงงานคนนั้นทำงานจริง ๆ ในหนึ่งวันเท่ากับ 800 บาท แต่การกำหนดค่าจ้างของนายทุนอยู่ที่ 300 บาท ดังนั้นจากการผลิตนี้นายทุนได้ส่วนเกินไป 500 บาท และรวมกับกำไรที่นายทุนขายสินค้านั้นไปด้วยยิ่งทำให้นายทุนได้สะสมความมั่งคั่งไว้อยิ่งขึ้น จะเห็นได้ว่าเป็นเวลาส่วนเกินที่นายทุนได้ขูดรีดไป การขูดรีดส่วนเกินนี้คือสิ่งที่มาร์กซ์มองว่ามันเป็นการลדתอนคุณค่าความเป็นมนุษย์และนำไปสู่ปัญหาความไม่เสมอภาคในที่สุด เพราะพลังแรงงานกับค่าจ้างที่นายทุนมอบให้ไม่เท่ากัน

มาร์กซ์ได้แสดงให้เห็นว่ามีบทบาทสำคัญในการผลิตก็คือ “นายทุน” กับ “กรรมกร” และสิ่งที่ก่อให้เกิดมูลค่าก็คือแรงงานของกรรมกรเป็นสำคัญ มาร์กซ์มีความกังวลเป็นพิเศษเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างคนงาน

กับแรงงานของพวกเขาเอง (Calhoun, Craig J., 2002: 22) เพราะเห็นว่าในสังคมนายทุนนอกจากกรรมกรจะถูกกดขี่จากนายทุนแล้ว ฐานะของกรรมกรก็ยังคงต่ำลงมาอีกด้วย นั่นก็คือกรรมกรจะต้องขายแรงงานของตนเพื่อให้ได้มาซึ่ง “ค่าจ้าง” ที่ “น้อยกว่ามูลค่าของแรงงาน” ที่ใช้ใน “การผลิต” ซึ่งเท่ากับเป็นการเปิดโอกาสให้กับนายทุนได้แสวงหากำไรจากสินค้าที่ผลิตขึ้นโดยมีต้นทุนในการผลิตที่ต่ำแต่มีมูลค่าขึ้นมาเพราะแรงงานของกรรมกร ในสภาวะการณ์เช่นนี้ยิ่งการผลิตในระบบนายทุนพัฒนามากขึ้นเท่าใด สิ่งที่กรรมกรผลิตขึ้นก็จะสร้างความมั่นคงให้กับนายทุนมากขึ้นเท่านั้น ในขณะที่เดียวกันกรรมกรผู้ขายแรงงานกลับยากจนลงเรื่อย ๆ จนกระทั่งในที่สุดกรรมกรก็จะถูกลดฐานะลงไปเป็นเพียงแค่สิ่งผลิตอย่างหนึ่ง และเป็นสิ่งผลิตที่มีมูลค่าต่ำที่สุดด้วย ทั้งนี้ก็เพราะว่านายทุนเองสามารถขูดรีดแรงงานจากกรรมกร โดยชำระค่าตอบแทนในอัตราที่ต่ำที่สุดเท่าที่กรรมกรจะสามารถคงชีพอยู่ได้ ดังนั้นในขณะที่มูลค่าของสิ่งผลิตได้เพิ่มขึ้นอย่างทวีคูณ มูลค่าของมนุษย์ก็ลดลงเป็นเงาตามไปด้วย (สุรีย์ สุวรรณปริษา, 2520: 69)

ในระบบทุนนิยมนอกจากความสัมพันธ์ในการแลกเปลี่ยนที่ไม่เท่ากัน การที่ผู้ผลิตสินค้าถูกทำให้เกิดระยะห่างของความสัมพันธ์ระหว่างพลังการผลิตและผลผลิตของตนเอง มันยังนำไปสู่ข้อวิพากษ์อีกข้อหนึ่ง เมื่อเรามองมนุษย์ในฐานะของผู้ผลิตที่เสมอภาคกันว่ารูปแบบการผลิตแบบทุนนิยมได้ทำให้มนุษย์แปลกแยกไปจากผลผลิตที่ตนเองได้สร้างขึ้นเพราะผลผลิตที่เกิดขึ้นในระบบทุนนิยมไม่ได้เป็นของผู้ผลิตที่แท้จริง ระบบโรงงานอุตสาหกรรมของทุนนิยมทำให้มนุษย์มีสภาพไม่ต่างอะไรจากเครื่องจักรทั้งที่ในการผลิตมนุษย์มีอิสระในการเลือกที่จะผลิตอะไรก็ได้ตามศักยภาพของตนเอง กล่าวอีกนัยหนึ่งคือในระบบทุนนิยม มนุษย์ไม่ได้อยู่ในสภาวะที่เท่ากันอีกต่อไปไม่ว่าจะด้วยธรรมชาติภายในของตนเองหรือการเข้ามามีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันภายในสังคม ระบบทุนนิยมทำให้เกิดการกดขี่ขูดรีดมนุษย์ที่สำคัญในสองส่วนได้แก่ ส่วนแรกคือการขูดรีดเอาแรงงานส่วนเกินจากระบบการแลกเปลี่ยนภายในความสัมพันธ์ทางการผลิต ในเมื่อสิ่งที่แรงงานขายไปคือพลังแรงงานที่อยู่ในสถานะของสินค้าแต่เขาไม่ได้ขายตัวเองเป็นทาส สิ่งที่เขาขายไปโดยมีมูลค่าเท่ากับปัจจัยการดำรงชีวิตที่แรงงานจะใช้เพื่อความอยู่รอดของแต่ละวัน กล่าวอีกนัยหนึ่งความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าของทุนและแรงงานควรเป็นไปอย่างเสมอภาคกันในฐานะที่ต่างฝ่ายต่างอยู่ในสถานะ

ของเจ้าของสินค้าซึ่งในที่นี้ก็คือ เงินตราและพลังแรงงาน ซึ่งทั้งสองฝ่ายต่างนำสิ่งที่อยู่ในกรรมสิทธิ์ของตนออกมาแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน ส่วนที่สองคือการขูดรีดความเป็นมนุษย์ที่โดยธรรมชาติมนุษย์มีความเสมอภาคกันในฐานะผู้ผลิต ทุนนิยมไม่เพียงแต่ทำให้มนุษย์แปลกแยกไปจากธรรมชาติดั้งเดิมแต่ยังทำให้เกิดความแตกต่างขึ้นมาในความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ก่อให้เกิดการแบ่งแยกชนชั้นที่ฝ่ายหนึ่งใช้ความได้เปรียบในการครอบครองปัจจัยการผลิตมาขูดรีดอีกฝ่ายที่ไม่มีปัจจัยการผลิตเป็นของตนเอง ทั้งที่โดยธรรมชาติทุกคนเท่ากัน นอกจากนี้การที่มนุษย์ถูกทำให้เป็นเสมือนเครื่องจักรภายใต้ระบบการผลิตของโรงงานยังกีดกันมนุษย์ออกจากความสัมพันธ์ทางการผลิตดั้งเดิมที่มนุษย์รวมกันเป็นชุมชนที่ถึงแม้แต่ละคนต่างมีความสามารถไม่เหมือนกัน แต่มนุษย์ก็ดำรงความสัมพันธ์กันอย่างเสมอภาคในการที่ต่างฝ่ายต่างนำผลผลิตของตนมาแลกเปลี่ยนกันได้ด้วยความสัมพันธ์แบบแบ่งงานกันทำที่ทุกคนต่างมีฐานะเป็นผู้ผลิตจากแรงงานที่ตนมีเหมือนกัน (ชลดา นาคใหญ่, 2558: 111-112)

จะเห็นได้ว่าสำหรับมาร์กซ์แล้วปัญหาของระบบทุนนิยมเกิดขึ้นจากการสะสมมูลค่าส่วนเกิน ที่นายทุนได้มาจากการหมุนเวียนการผลิตโดยมีพลังแรงงานเป็นตัวกลางในการหมุนเวียน และผลิตผลผลิตส่วนเกินให้กับนายทุน การผลิตส่วนเกินนี้เกิดจากการขูดรีดทุนในผลผลิตของแรงงานที่ผลิตได้ และยิ่งแรงงานผลิตมากขึ้นเท่าใดการขูดรีดทุนก็ยิ่งทวีคูณยิ่งขึ้นมากเท่านั้น นอกจากนี้การขูดรีดทุนยังนำไปสู่การขูดรีดความเป็นมนุษย์เพราะเกิดจากการละเมิดความเสมอภาคกันตามธรรมชาติของมนุษย์ ระบบทุนนิยมแสดงให้เห็นถึงความไม่เสมอภาคอย่างชัดเจนซึ่งเป็นเรื่องที่ผิดธรรมชาติของความเป็นมนุษย์ มาร์กซ์จึงเสนอแนะให้ระบบสังคมเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมนิยมเพื่อปลดปล่อยให้มนุษย์ได้รับอิสรภาพและความเป็นมนุษย์อย่างแท้จริง ด้วยโครงสร้างทางการผลิตที่แบ่งแยกกันอย่างชัดเจนระหว่างชนชั้นที่ถือครองปัจจัยการผลิต กับชนชั้นแรงงานที่ไม่ได้ถือครองปัจจัยการผลิต มันจึงนำไปสู่ปัญหาสำคัญอย่างหนึ่งก็คือว่า ชนชั้นที่ถือครองปัจจัยการผลิตก็จะยิ่งสะสมทุนขึ้นไปเรื่อย ๆ ส่วนชนชั้นแรงงานก็จะจนลงเรื่อย ๆ มาร์กซ์จึงเสนอว่าทางที่จะทำให้เกิดความเสมอภาคขึ้นนั้น ชนชั้นแรงงานจะต้องรวมตัวกันทำการปฏิวัติที่เรียกว่าการปฏิวัติโดยชนชั้นแรงงาน

นอกจากนี้ ในผลงานที่ชื่อว่า “ประวัติศาสตร์และจิตสำนึกทางชนชั้น” ลูคักซ์ (Gyorgy Lukacs) นักทฤษฎี

สังคมชาวอังกฤษ ได้ชี้ให้เห็นว่าลักษณะประการหนึ่งที่สำคัญของระบบทุนนิยมก็คือ มีกระบวนการชนิดหนึ่งเกิดขึ้นซึ่งทำให้มนุษย์ในสังคมถูกแปรสภาพกลายเป็นวัตถุ ลูคัซกล่าวถึง "จิตสำนึกที่เป็นวัตถุ" โดยสรุปว่า ท่ามกลางสภาพของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม มนุษย์จะมีจิตสำนึกที่พร่ามัว ความใฝ่ฝันและความต้องการต่าง ๆ ของเขาจะมีลักษณะที่ถูกบิดเบือนจากสิ่งแวดล้อม ซึ่งขัดกับประโยชน์ที่แท้จริงของเขาอย่างมาก ในสังคมทุนนิยมเศรษฐกิจส่วนใหญ่จะตกอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ของการแสวงหาวัตถุและกำไร ท่ามกลางสภาพเช่นนี้ ผู้คนในสังคมจะมีความสัมพันธ์กันโดยมีผลประโยชน์ทางวัตถุเป็นตัวเชื่อม แต่ละฝ่ายแสวงหาผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน ทุกสิ่งทุกอย่างจะวัดด้วยวัตถุและเงินทองทั้งสิ้น ท้ายที่สุดมนุษย์เองก็กลายเป็นวัตถุไปด้วย ความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนไม่ใช่ความสัมพันธ์แบบมนุษย์อีกแล้ว แต่กลายเป็นความสัมพันธ์แบบวัตถุ (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์, 2558: 391)

ในระบบทุนนิยมสมัยใหม่ มนุษย์ไม่ใช่ปัจเจกชนที่สร้างสรรค์ หากแต่เป็นวัตถุหรือส่วนประกอบอันหนึ่งของระบบขนาดใหญ่ที่มีหน้าที่สนองความต้องการของระบบเศรษฐกิจ มนุษย์ก็เป็นเพียงชิ้นส่วนที่ต้องคอยรับใช้ระบบทำให้ระบบเคลื่อนไหวและพัฒนาไปได้ แต่ตัวของมนุษย์เองต้องอยู่ในสภาพทนทุกข์ทรมานอย่างยิ่ง มนุษย์เป็นแต่เพียงหน่วยเศรษฐกิจ เป็นวัตถุที่สามารถซื้อขายกันได้ในตลาดตามกฎของอุปสงค์-อุปทาน นอกจากนี้ระบบเศรษฐกิจใหม่ยังเต็มไปด้วยกฎเกณฑ์ข้อบังคับต่าง ๆ ตามหลักการของการจัดการองค์กรที่มีประสิทธิภาพ สภาพเช่นนี้ทำให้มนุษย์ที่อยู่ในองค์กรเหล่านั้นอยู่ในสภาพที่เรียกว่าความแปลกแยก มนุษย์องค์กรต้องถูกแบ่งแยกออกจากกัน ในระบบความสัมพันธ์จะไม่มีความรู้สึก ขนบประเพณี หรือชีวิตจิตใจแต่อย่างใด มนุษย์ในองค์กรเศรษฐกิจสมัยใหม่มีแต่ความอ้างว้างเปล่าเปลี่ยว พิกัดทางจิตใจ ปราศจากความรักความเข้าใจซึ่งกันและกัน ปัจเจกชนกลายเป็นส่วนหนึ่งของกฎเกณฑ์และข้อบังคับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระบบการทำงานสมัยใหม่ของสังคมอุตสาหกรรม มนุษย์จะทำงานในหน้าที่เดียว ซ้ำ ๆ ซาก ๆ ตลอดชีวิต จนมนุษย์เองมองไม่เห็นว่าเขากำลังทำงานเพื่ออะไร การทำงานจึงไม่ได้ให้ความสุขและความหมายแก่มนุษย์เลย (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์, 2558: 392) กล่าวโดยสรุปแล้วมนุษย์ในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมสมัยใหม่ต้องตกอยู่ภายใต้อำนาจของการแปรสภาพเป็นวัตถุ มนุษย์ไม่มีพลัง ไม่มีอำนาจที่จะเข้าใจหรือเปลี่ยนแปลงระบบทั้งหมดที่อยู่รอบตัวได้เลย

ด้วยทัศนะของมาร์กซ์ข้างต้นเขาชี้ให้เห็นว่าปัญหาความไม่เสมอภาคในระบบทุนนิยมนั้น คือการแลกเปลี่ยนสินค้าในระบบทุนนิยมที่ไม่มีความเชื่อมโยงและเสมอภาคกัน กล่าวคือการแลกเปลี่ยนผลผลิตทำให้ผลผลิตจากแรงงานกลายเป็นผลผลิตของนายทุน ทั้ง ๆ ที่แรงงานนั้นควรเป็นเจ้าของในผลผลิตนั่นเอง ปัญหาที่มาร์กซ์กล่าวว่าเป็นความไม่เสมอภาคที่เกิดขึ้น และเมื่อทำการวิเคราะห์ลึกลงไปแล้วก็จะพบว่า ปัญหาความไม่เสมอภาคที่เขาได้กล่าวถึงนั้นมันมีพื้นฐานของปัญหาจากการสะสมและขูดรีดมูลค่าส่วนเกิน ตลอดจนการลดทอนคุณค่าความเป็นมนุษย์ลงไปด้วย มาร์กซ์เห็นว่านี่คือสังคมที่มีแต่ปัญหาและมนุษย์ก็จะตกอยู่ภายใต้ความทุกข์ยากกันเป็นจำนวนมาก ดังนั้นเขาจึงได้เสนอทางออกจากปัญหาดังกล่าวนั้นก็คือ ชนชั้นกรรมาชีพจะต้องทำการปฏิวัติและนำไปสู่สังคมนิยม สังคมนิยมในทัศนะของมาร์กซ์คือสังคมที่ทุกคนจะมีความเสมอภาคมากที่สุด และเขาได้ทำการแบ่งสังคมนิยมออกเป็น 2 ชั้นคือสังคมนิยมขั้นที่หนึ่ง และสังคมนิยมขั้นสูงสุดหรือเรียกว่าสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ อย่างไรก็ตามในบทความนี้จะยังไม่กล่าวถึงรายละเอียดในเรื่องนี้มากนัก แต่จะอธิบายไว้บ้าง กล่าวคือ มาร์กซ์และเอนเกลเสนอไว้ว่า ชนชั้นกรรมาชีพจะต้องปฏิบัติตามหลัก 10 ประการที่เขาเสนอเอาไว้ เช่น การล้มเลิกกรรมสิทธิ์ในที่ดิน การรวมเครื่องมือในการผลิตและปัจจัยการผลิตไว้ให้กับรัฐ การรวมอุตสาหกรรมและการเกษตรเข้าด้วยกัน การขจัดความแตกต่างระหว่างตัวเมืองกับชนบท การจัดการศึกษาโดยไม่เรียกค่าตอบแทน และการทำลายระบบการใช้แรงงานเด็กในโรงงาน เป็นต้น เมื่อเผด็จการโดยชนชั้นกรรมาชีพทำสิ่งเหล่านี้สำเร็จลงได้แล้ว ระบบนายทุนก็จะหมดสภาพไป รัฐในระบบสังคมนิยมเช่นนี้ซึ่งก็คือชนชั้นกรรมาชีพที่รวมกันเป็นผู้ปกครองก็จะสลายตัวลง (Wither Away) ชนชั้นและการต่อสู้ระหว่างชนชั้นก็จะไม่หลงเหลืออยู่ให้เป็นที่ปรากฏ และสิ่งที่เกิดขึ้นก็คือความร่วมมือกันของมนุษย์ในสังคมในรูปของสมาคม (สุริย์ สุวรรณปรีชา, 2520: 64)

มาร์กซ์เองไม่ได้กล่าวเอาไว้ว่าจะละเอียดว่ารูปแบบของสังคมนิยมและคอมมิวนิสต์ควรเป็นไปอย่างไร หากแต่เขามุ่งวิพากษ์สังคมทุนนิยมมากกว่า ด้วยเหตุนี้ทำให้ผู้เขียนตั้งข้อสังเกตได้ว่า การที่มาร์กซ์มุ่งวิพากษ์ทุนนิยมคือ มาร์กซ์ต้องการที่จะให้ภาพความจริงทางสังคมปรากฏขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการบิดเบือนความจริงเรื่องการขูดรีด การสะสมส่วนเกิน การจ้างงาน อันเป็นปัญหาพื้นฐานทางมนุษยธรรมซึ่งข้อสังเกตนี้นำไปสู่สมมติฐานที่ว่า สังคมนิยมที่ตีนั้นไม่

ได้มีรูปแบบที่แน่นอนหากแต่มันจะเป็นไปตามพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของสังคม ข้อเสนอของมาร์กซ์ทั้งหมดจึงเป็นข้อเสนอที่มุ่งชี้ให้เห็นปัญหาโดยตรงไปตรงมา แล้วเสนอแนวทางแก้ปัญหาแล้วว่าแนวคิดของมาร์กซ์วางอยู่บนพื้นฐานของปรัชญาสังคม และฐานของปรัชญาสังคมศาสตร์ในฐานะของวิธีวิทยาที่ใช้ในการศึกษาสังคมด้วย วิธีวิทยาในที่นี้ก็คือวิธีวิทยาว่าด้วยวัตถุนิยมวิภาษวิธีของมาร์กซ์นั่นเอง ผลดังกล่าวนี้จึงทำให้แนวคิดของมาร์กซ์เองได้รับความสนใจในหมู่นักวิชาการทางสังคมวิทยาเป็นจำนวนมาก

บทสรุป

ปรัชญาสังคมของคาร์ล มาร์กซ์นั้น พัฒนาขึ้นมาจากแนวคิดทางปรัชญาวัตถุนิยมของเขาที่เรียกว่า “วัตถุนิยมวิภาษวิธี” ซึ่งมาร์กซ์เสนอขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงประวัติศาสตร์ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงบนฐานของความขัดแย้งทางชนชั้น ปรัชญาสังคมของมาร์กซ์เริ่มต้นวิพากษ์ระบบเศรษฐกิจเป็นสำคัญ แต่นั่นก็ได้หมายความว่าเขาริเริ่มต้นบนฐานของเศรษฐกิจศาสตร์การเมือง สิ่งที่มาร์กซ์พยายามทำในทฤษฎีของเขาคือการวิพากษ์แบบปรัชญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวิพากษ์สังคมร่วมสมัยของเขานั้นก็คือสังคมทุนนิยม มาร์กซ์ชี้ให้เห็นปัญหาในสังคมทุนนิยมว่ามันเป็นการกดขี่ขูดรีดระหว่างมนุษย์ด้วยกัน โดยเขาเริ่มต้นอธิบายว่า มนุษย์มีความสัมพันธ์กันในสังคมบนฐานของการผลิต กล่าวคือการผลิตในทัศนะของมาร์กซ์เป็นกิจกรรมเชิงสังคม เมื่อเป็นเช่นนี้ปรัชญาสังคมของมาร์กซ์จึงเริ่มต้นจากการผลิตเดิมทีเดียวผลผลิตจะถูกแลกเปลี่ยนกันอย่างเท่าเทียมในสังคมก่อนหน้าทุนนิยม และผลิตของพลังแรงงานก็ตกเป็นของแรงงานนั้น ๆ แต่เมื่อระบบเศรษฐกิจเข้าสู่ความเป็นทุนนิยม เป้าหมายสำคัญของระบบนี้ไม่ได้สนใจการแลกเปลี่ยนที่เท่าเทียมแต่อย่างใด ใจความสำคัญของระบบทุนนิยมคือกำไร การสะสมทุน ฯลฯ มันจึงนำไปสู่ปัญหาสำคัญในระบบทุนนิยมสองประการคือ 1) การขูดรีดมูลค่าส่วนเกิน และ 2) การลดทอนคุณค่าความเป็นมนุษย์และปัญหาความไม่เสมอภาค มาร์กซ์อธิบายว่าการขูดรีดมูลค่าส่วนเกินผ่านกำไรนั้นทำให้เกิดการสะสมทุน และนำไปสู่การขูดรีดอย่างไม่จบสิ้น และมันจึงนำไปสู่ปัญหาของการลดทอนคุณค่าความเป็นมนุษย์ ซึ่งเกิดจากวิถีแห่งความทุกข์

ยากของมนุษย์ในระบบทุนนิยมที่ผลผลิตแห่งพลังแรงงานไม่ได้ตกเป็นของเขาเอง และนอกจากนี้ผลผลิตแห่งพลังแรงงานของกรรมกรยังไปหนุนให้นายทุนมั่งคั่งและพร้อมที่จะกดขี่ตนเองไปเรื่อย ๆ มันจึงนำไปสู่ปัญหาอีกอย่างหนึ่งก็คือความไม่เสมอภาคที่เกิดขึ้นในระบบทุนนิยม

ความไม่เสมอภาคนี้เป็นประเด็นปัญหาที่ชัดเจนที่สุดในปรัชญาสังคมของมาร์กซ์ จึงทำให้เขาเสนอว่าสังคมที่จะเสมอภาคนั้นคือรูปแบบของสังคมที่เรียกว่า “สังคมนิยม” อันเป็นสังคมที่ทุกคนจะได้รับการกระจายปัจจัยการผลิตอย่างเท่าเทียมกัน อย่างไรก็ตามมาร์กซ์ไม่ได้มุ่งเสนอว่าสังคมนิยมจะเป็นไปอย่างไร แต่สิ่งที่มาร์กซ์มุ่งวิพากษ์คือปัญหาความไม่เสมอภาคในระบบทุนนิยม กระนั้นก็ตามปัญหาความไม่เสมอภาคของมาร์กซ์ ไม่ได้จบลงที่ว่าผลผลิตในระบบทุนนิยมไม่ได้มีการแลกเปลี่ยนอย่างเป็นธรรมเพียงเท่านั้น แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดสำหรับมาร์กซ์ก็คือ ทฤษฎีที่เขาเสนอขึ้นมามันซ่อนนัยสำคัญในทางปรัชญานั้นก็คือปัญหาเชิงมนุษย์ธรรมอันเป็นผลมาจากความไม่เสมอภาค กล่าวคือมนุษย์ในระบบทุนนิยมถูกลดทอนคุณค่าความเป็นมนุษย์ลงไปอย่างมากมายมหาศาล ทั้งในแง่ของค่าตอบแทน ผลผลิตที่ต้องตกไปเป็นของนายทุน ตลอดจนการลดทอนคุณค่าความเป็นมนุษย์เป็นเพียงวัตถุที่ไม่มีความรู้สึกนึกคิดใด ๆ ด้วยเหตุนี้ประเด็นสำคัญที่ควรจะนำไปใช้วิพากษ์สังคมก็คือ การมองระบบเศรษฐกิจที่สัมพันธ์กับสังคมการเมืองนั้น ไม่ใช่การมองไปที่ผลผลิตเพียงอย่างเดียว แต่ปัญหาที่สำคัญก็คือปัญหาการกดขี่ขูดรีดและความทุกข์ยากทั้งหมดที่เกิดขึ้นในระบบทุนนิยมกับกรรมกรทั้งหลายนั่นเอง จึงเห็นได้ว่าแม้ทฤษฎีของมาร์กซ์จะถูกนำมาอธิบายซ้ำแล้วซ้ำเล่าผ่านการตีความของนักวิชาการทั้งหลายก็ตาม แต่ทว่ามุมมองของมาร์กซ์ก่อนที่จะมาเป็นแนวคิดทางสังคมอย่างเต็มตัวนั้น ควรที่จะถูกถกเถียงและสอบค้นบนฐานของปรัชญาเพื่อค้นหาต้นตอของปัญหาเสียก่อน ซึ่งในบทความนี้ก็เสนอไว้ในแง่มุมมองหนึ่งของมาร์กซ์ที่ว่าด้วยปัญหาความไม่เสมอภาคอันแสดงออกมาเป็นประเด็นปัญหาต่าง ๆ ในทางปรัชญาสังคม ซึ่งเป็นข้อเสนอเพียงบางประเด็นเท่านั้น แต่ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะชี้ให้เห็นใจความสำคัญและภาพของความไม่เสมอภาคอันก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ที่เรามองไม่เห็นกันโดยตรงไปตรงมา

เอกสารอ้างอิง

- ชลลดา นาคใหญ่. (2558). ทฤษฎี: ปัญหาความไม่เสมอภาคและวิถีแห่งการกดขี่ขูดรีด. วารสารสมาคมปรัชญาและศาสนาแห่งประเทศไทย. 10(1): 81-113.
- ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์. (2558). เศรษฐศาสตร์การเมืองและทฤษฎีสังคมวิพากษ์. พิมพ์ครั้งที่ 2. ขอนแก่น: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ศุภชัย ศุภผล. (2560). เอกสารประกอบการสอนปรัชญาการเมืองเบื้องต้น. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สมภาร พรหมทา. (2539). ปรัชญาสังคมและการเมือง. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรีย์ สุวรรณปรีชา. (2520). ความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎีความรู้และทฤษฎีการเมืองของปอบเปอร์. วิทยานิพนธ์ อม. (ปรัชญา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- อุกฤษฏ์ แพทย์น้อย. (2546). ทรรศนะของมาร์กซ์เรื่องสังคม. วารสารสังคมศาสตร์. 34(2): 26-54.
- อัศรยา สังข์จันทร์. (2538). คาร์ล มาร์กซ์ ปฏิเสธระบบตลาดหรือไม่. วิทยานิพนธ์ อม. (ปรัชญา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- Calhoun, Craig J. (2002). **Classical Sociological Theory**. Oxford: Wiley-Blackwell.
- Cohen, G. A. (1978). **Karl Marx's Theory of History: A Defense**. Oxford: Oxford University Press.
- Dobb, Maurice. (1947). **Studies in the Development of Capitalism**. New York: International Publishers Co.
- Heilbroner R.L. (2008). **Capitalism**. In: Palgrave Macmillan (eds) **The New Palgrave Dictionary of Economics**. London: Palgrave Macmillan.
- Jenks, C. (1998). **Core sociological dichotomies**. New Delhi, India: Sage.
- Laycock, H. (1999). Exploitation via labour power in Marx. **The Journal of ethics**. 3(2): 121-131.
- Unger, R. M. (2007). **Free Trade Reimagined: The World Division of Labor and the Method of Economics**. Princeton: Princeton University Press.
- Marx, K. (1971). **Capital: a critical analysis of capitalist production volume I**. Trans. Samuel Moore and Edward Aveling. Moscow: Progress Publishers.
- _____. (1976). **Capital, Vol. 1**. Trans. Ben Fowkes. Harmondsworth: Penguin. (Original work published 1867).
- _____. (1981). **Capital, vol. 3**. Trans. David Fernbach. London: Penguin Books.
- _____. (1990). **Capital, Vol 1**. Trans. Ben Fowkes. London: Penguin Books.